

Motion till riksdagen 2022/23:978

av **Angelika Bengtsson m.fl. (SD)**

Friluftsliv för folkhälsa

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna för ett närmare nordiskt friluftssamarbete och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett friluftslivsår och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa den nordiska handlingsplanen för friluftslivet i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till att återinföra de reglerade friluftsdagarna i svensk skola och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att återkomma med en rapport och förslag för implementering av reglerade friluftsdagar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för en förändring av socialavgiftslagen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av hantering kring yttre påverkan på leder i sårbar natur och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Svenskt Friluftsliv i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan mot nedskräpning och sanitära olägenheter i naturen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur tillämpningen av de lagreglerade bestämmelserna om god ortnamnsred ska kunna skärpas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur skolan kan bidra för att ytterligare öka kunskaperna om allemansrätten och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har ett omfattande och rikt friluftsliv. Det tydliggjordes inte minst under coronapandemin när allt fler fick upp intresset för friluftslivet. Aldrig förr har vi haft så många vandrare och besökare i våra vandringsspår. Lyckligtvis verkar det dessutom som att intresset för att vistas i vår svenska natur kvarstått även efter att pandemi-restriktionerna släppt. Vi vet att miljoner svenskar och däribland hundratusentals barn är medlemmar i någon av de friluftsförbund som finns över hela landet. Många nyttjar den svenska naturen genom sportutövande, turism och rekreation. Friluftslivet når många samhällsgrupper och är utöver ovanstående en viktig resurs för regional utveckling och därmed en viktig del av den palett av näringar som samspelar och skapar förutsättningar för ett levande näringsliv i en levande landsbygd.

Det svenska friluftslivet fyller också en viktig funktion för att knyta ihop kultur- och naturarv och fyller en pedagogisk funktion för förståelsen att dessa ofta hänger ihop och är beroende av vår omsorg. Att synliggöra vårt samlade kultur- och naturarv är något vi sverigedemokrater ser som mycket viktigt. Genom att bevara, bruka och utveckla naturarvet och friluftslivet kan det också användas än mer som metod för att främja god folkhälsa såväl bland barn, unga, medelålders som äldre. Det kan också skapa förståelse och en känsla för landet hos nya, invandrade svenskar. Friluftslivet är en stor del av att upprätthålla en god folkhälsa i vårt samhälle. Det tydliggjordes framförallt under coronapandemin när vi fick ett större behov att röra på oss, fast utomhus.

Pandemin och friluftslivet

Pandemin öppnade upp ett intresse för naturen för många människor som aldrig varit i närheten av att vistas där. När vi inte kunde semestra utomlands erbjöd vår svenska natur en upplevelse som för många var outforskad. Flertalet vandringshem, stugor och andra övernattningsmöjligheter var uppbokade i flera veckor, ibland till med månader, i förväg. Det är givetvis glädjande att friluftslivet fått ett uppsving, något som verkar hålla i sig även efter pandemin. Intresset för friluftslivet har ökat och synen på folkhälsa har intensifierats. Nu gäller det att rätt insatser görs för att hålla intresset vid liv, säkerställa att det finns goda kommunikationsmöjligheter och övernattningsmöjligheter. Det är av stor vikt att berörda aktörer och myndigheter säkerställs rätt resurser för att fortsätta arbetet med ett friluftsliv som lockat många nya personer till naturen.

Nordiskt friluftslivssamarbete

Ett av våra största folkhälsoproblem idag är det ökade stillasittandet, särskilt bland barn och unga. Vardagsmotionen minskar och de naturliga relationerna till rörelse, motion och vistelse i naturen blir allt färre. För att få bukt med denna negativa utveckling krävs krafttag och ett led i det är att stärka friluftslivets ställning i samhället. Tillsammans med våra nordiska grannländer finns stora möjligheter att nå genom ett tätare nordiskt samarbete, för att främja friluftslivet i hela Norden. Vi vill därför att regeringen i högre grad prioriterar samarbetet med sina nordiska ministerkollegor för ett tätare nordiskt friluftssamarbete. Det är viktigt att våra nordiska friluftslivsorganisationer har resurser

och verktygen att samarbeta då friluftslivet i våra länder är en stor del av den nordiska livsstilen.

Friluftslivsår

Det nordiska friluftslivsåret 2015 var en god idé för att understryka och stimulera detta och idén hade mycket goda intentioner och visioner. Dessvärre fick satsningen inte det genomslag och den uppmärksamhet som hade behövts, mycket på grund av för kort planeringstid och för små resurser. Vi tror därför på en ny samnordisk satsning på bredare front, genom samverkan med det nordiska friluftslivsnätverket och med stöd av prioriterade resurser och bättre marknadsföring.

Implementera den nordiska handlingsplanen för friluftslivet även i Sverige.

Ett starkt och utvecklat friluftsliv ger många arbetstillfällen, närmare bestämt cirka 200 000 i Norden. Dessutom har friluftslivet ett stort ekonomiskt värde. Ur ett ekonomiskt perspektiv kan friluftslivet betraktas som en process där upplevelser skapas av besökare i naturen genom en kombination av besökarens egen tid, kunskap, utrustning, naturresurser, anläggningar, service etcetera. Detta tydliggjordes inte minst när vi under pandemin ”hemestrade” i våra svenska fjäll. Friluftslivets upplevda värden uppgår ofta till relativt höga belopp, jämförbart med andra stora näringar när man summerar dem över befolkningen i en region eller ett land. Även här fyller det nordiska samarbetet en viktig roll i utbytet av exempelvis arbetstillfällen, turism länder emellan och erfarenhetsutbyte. Friluftslivet är också ett rikt och viktigt kultur- och naturarv för hela Norden och en stor anledning till bilden som ges av Sverige utomlands.

Nordiska rådet har beslutat om en nordisk handlingsplan för friluftslivet och har därmed rekommenderat Nordiska ministerrådet att implementera detta i de nordiska länderna. Nordiska ministerrådet har dock gått emot Nordiska rådet och röstat nej till detta. Det är viktigt att ministerrådet initierar rådets beslut om en nordisk handlingsplan för friluftslivet och att detta också implementeras i Sverige. Vi anser därför att regeringen bör ta initiativ till att implementera den nordiska handlingsplanen för friluftsliv även i Sverige.

Från skolbänk till storskog – återinförande av reglerade friluftsdagar

Friluftsverksamhet infördes i skolan redan under 1800-talet. År 1927 beslutade riksdagen att minst 15 skoldagar per år skulle ägnas åt friluftsliv. Antalet obligatoriska friluftsdagar har därefter varierat i antal mellan 15–20 dagar per år fram till 1994 då friluftsdagarna blev ett frivilligt inslag.

En tydlig förändring är att friluftsdagarna minskat i antal sedan 1994, även om man kan notera att friluftsdagarna minskat i antal redan innan 1994. Ett problem är de breda

definitionerna av friluftsliv och friluftsverksamhet. Utgår vi från friluftsgruppens definition kan en skola ha mycket friluftsverksamhet men samtidigt vara i total avsaknad av friluftsliv. Mycket av det skolorna gör under sina friluftsdagar kommer med friluftsgruppens definition inte att definieras som friluftsliv. Är en verksamhet inte definierad kan man inte bedöma verksamhetens omfattning.

Friluftslivet skulle kunna överbrygga den klassiska klyftan mellan teori och praktik. Upplevelsebaserat lärande bedöms som ett starkt positivt motiv för friluftsverksamhet: *att gripa för att begripa något*. För att skapa förutsättningar för fungerande friluftsliv i skolan är ledarfrågan viktig, för även om ett välfungerande lärarkollegium kan lösa mycket, så kan det inte lösa allt. Av den anledningen bör skolledningens styrmedel bli tydligare för att minska variationerna i friluftsverksamheten mellan skolorna. Ledningens roll är central för att skapa en organisation med helhetssyn på skolan. Hindren för friluftsliv i skolan löses inte av fler friluftsdagar, men kanske genom att förändra den traditionella schemabilden. Få verksamheter delar upp dagen i småbitar eller olika ämnen. Det kan vara viktigt att inom skolans ramar skapa möjligheter till många friluftsinslag där friluftslivet ibland värderas som en metod för inläring, men ibland enbart för sitt egenvärde dit man kan koppla många av skolans övergripande syften.

Det är framförallt de organisatoriska ramarna, där skolledningen kan ha en avgörande roll, som skapar hinder för friluftsverksamheten i skolan såsom olika tidsfaktorer samt schema och ämnessamverkan. Ofta finns det inte tillräckliga resurser till transport och den utrustning som krävs.

Sverigedemokraterna föreslår mot bakgrund av ovanstående att regeringen tillsätter en utredning med målet att återinföra de reglerade friluftsdagarna. Vi anser även att Skolverket bör få i uppdrag att framställa en rapport med förslag på hur implementering av de reglerade friluftsdagarna ska verkställas.

Socialavgiftslagen

Idrott och dess relation till folkhälsa diskuteras löpande och idrotten är idag en större sektor med större resurser än friluftslivet. Båda är mycket viktiga och båda har en stark och betydelsefull koppling till folkhälsoarbetet.

Exempel på satsningar inom området är socialavgiftslagens halva basbeloppsregel, vilken till exempel Riksidrottsförbundet omfattas av. Detta handlar om följande, vilket framgår i kap. 2 § 19 i socialavgiftslagen:

En ersättning till en idrottsutövare från en sådan ideell förening som avses i 7 kap. 7–13 §§ inkomstskattelagen (1999:1 229) och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet är avgiftsfri, om ersättningen från föreningen under året inte har uppgått till ett halvt prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. Lag (2010:1 282).

Vilka som däremot inte omfattas av socialavgiftslagens halva basbeloppsregel är Svenskt Friluftsliv. Skatteverket menar att lagtexten anger att det ska vara fråga om ”idrottsutövare” för att halva basbeloppsregeln ska kunna tillämpas. Förarbetsuttalande idrotter anslutna till Riksidrottsförbundet är de som i första hand kan komma ifråga, men även liknande verksamheter, som till exempel idrottsinriktningar inom friluftslivet. Här uppstår problematik när man med denna motivering blir tvungen att från fall till fall definiera vad som räknas som idrott och vad som räknas som övrigt intresse. Om man

med denna regel syftar till att främja folkhälsan genom enbart idrott, uppstår svårigheter då detta i praktiken innebär en åsidosättning av stora delar av folkhälsofrämjande aktiviteter. Forskning visar nämligen att olika former av friluftsliv bidrar till en markant ökad folkhälsa, även om aktiviteten i sig eventuellt inte klassas som en direkt idrott.

Genom att erkänna friluftslivets viktiga roll i arbetet med en förbättrad folkhälsa och på så sätt även låta det svenska friluftslivet omfattas av halva basbeloppsregeln, finns en möjlighet att stärka dess ställning i samhället och öka medborgarnas deltagande i folkhälsofrämjande aktiviteter. Detta är inte enbart en ekonomisk fråga utan ett principiellt ställningstagande som är viktigt i arbetet med denna utveckling.

Med anledning av ovanstående är det av stor vikt att Svenskt Friluftsliv med underorganisationer också omfattas av halva basbeloppsregeln i Socialavgiftslagen som en del i arbetet med friluftslivets utveckling i Sverige. Förslag på åtgärder bör först utredas grundligt för att likställa friluftslivets organisationer med övriga föreningslivet.

Yttre påverkan på leder i sårbar natur

Många tar del av och nyttjar naturen och friluftslivet på olika sätt. Beroende på hur man utövar friluftsliv kan slitage på bland annat leder i sårbar natur uppstå. Det har bland annat rapporterats om att terrängkörning förstört vandringsspår och sköra naturområden. Med anledning av detta behövs en översyn och i förlängningen en handlingsplan för att hantera olika former av slitage på natur i sårbar natur och miljö, inte minst för att stödja Länsstyrelsernas arbete kring detta.

Det är som sagt inte bara pandemin som ökat slitaget på vår natur vilket det har rapporterats om i omgångar och i olika stegringar. Balansen mellan brukare och natur måste ses över. Därför föreslår vi att en översyn genomförs av lämplig aktör med förslag på åtgärdsprogram på hur turism, friluftsupplevelser och natur kan interagera utan att göra för stort intrång på naturen.

Åtgärder mot nedskräpning och sanitära olägenheter i naturen

Nedskräpning och sanitära problem är något som länge påverkat friluftslivet och naturen överlag. Med anledning av smittspridningen av covid-19 och tillhörande rekommendationer valde många svenskar under sommaren 2020 att semestra i Sverige istället för att resa utomlands. Bland annat fjällvärlden fick många nya turister, vilket är glädjande, men ovana fjällvandrare med bristfällig kunskap om hur man betar sig i naturen medförde ytterligare problem med sanitära missförhållanden. Under senare år har en problematik med att hälsofarliga bakterier spridits i vattendrag och således i det dricksvatten som finns att tillgå i naturen uppmärksamats. Flera organisationer har gjort värdefulla insatser i frågan, men mer behövs. Med anledning av detta är det av vikt att ett uppdrag ges till Svenskt Friluftsliv att utreda och ta fram en åtgärdsplan för att komma till rätta med problematiken.

NordForsk

NordForsk är en organisation under Nordiska ministerrådet som finansierar och skapar förutsättningar för nordiskt samarbete inom forskning och forskningsinfrastruktur.

Genom att finansiera och administrera forskningsprogram sammanför NordForsk nationella miljöer och säkrar forskning av hög kvalitet. Ökad effektivitet, inverkan och kvalitet inom nordiskt forskningssamarbete är huvudmål och att därmed bidra till att Norden ska vara världsledande inom forskning och innovation.

Med anledning av detta är det positivt att lyfta fram förutsättningar för forskning inom bland annat friluftsliv, både ur ett nationellt intresseperspektiv och i det nordiska samarbetet.

Svenska ortnamn i fjällen

I lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. kan man bland annat läsa följande:

4 § Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsred iakttas. Detta innebär att hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl. () - Svenska, samiska, meänkieli och finska namn så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Trots ovanstående lagtext har vi sett en utveckling där Lantmäteriet för några år sedan började att stryka många av de svenska ortnamnen på landets fjällkartor. Kvar blir då enbart de ursprungliga samiska namnen. Motivet till förändringen är att man på Lantmäteriet upplevt att det varit rörigt att ha med både den svenska och den samiska stavningen. Sverigedemokraterna anser att det inte bör vara antingen svenska eller samiska ortsnamn utan vill främja användandet av både och.

Vår uppfattning är att det är principiellt felaktigt att radera ut de svenska ortnamnen i fjällvärlden. Detta eftersom det också bidrar till att radera ut minnet av de svensk-talande människor som i åtminstone hundratals år har bott och verkat i områdena.

Förfarandet är inte bara principiellt felaktigt utan har också orsakat praktiska problem. De samiska namnen är inte alltid allmänt kända, vilket har skapat förvirring och svårigheter. Turister har fått svårare att hitta platser som folk pratar om på kartan, SOS Alarm har svårt att tyda den samiska stavningen och polis och fjällräddning i området har vittnat om att den nya ordningen skapat förvirring och tidsförlust i samband med larm- och nödsituationer. Det är en förvirring som i en framtida Extremsituation i värsta fall skulle kunna leda till att människoliv går förlorade.

Det är uppenbart att det idag finns allvarliga brister i tillsynen och tillämpningen av de lagreglerade bestämmelserna kring god ortnamnsred.

Mot bakgrund av ovanstående anser vi att Lantmäteriets reform bör rullas tillbaka. Regeringen bör återkomma med förslag kring hur tillämpningen av de lagreglerade bestämmelserna om god ortnamnsred skall kunna skärpas så att både de svenska och samiska namnen exponeras.

Ökad kunskap om allemansrätten i skolan

Allemansrätten har stor betydelse och fyller en viktig funktion för den enskilde individen men också för turismen samt många föreningar och organisationer. Den frihet

och de möjligheter allemansrätten bjuder medför även ansvar och respekt för djur och natur. Den är även viktig för friluftslivets förutsättningar, folkhälsan och vårt kulturarv.

Det görs många insatser för kunskap om allemansrätten. Många organisationer arbetar för att sprida kunskaper och information om ämnet, till exempel Svenskt Friluftsliv med dess underorganisationer. Naturvårdsverket och Håll Sverige Rent gör också viktiga arbeten. Organisationer och föreningar kan söka bidrag av Naturvårdsverket för insatser och initiativ till ökad kunskap om allemansrätten. Syftet är bland annat att fler människor ska känna sig hemma i skog och mark och välja att vara ute i naturen.

År 2018 var det 13 organisationer som fick pengar för detta, bland annat Naturskyddsföreningen och Svenska Turistföreningen.

Skolan förmedlar också en viss kunskap om ämnet och allemansrätten går att finna i Skolverkets kursplaner.

Trots alla insatser som görs och den kunskap som skolan förmedlar finns det fortsatt en okunskap hos allmänheten om allt som allemansrätten innebär. Med anledning av ovanstående bör regeringen se över hur skolan kan bidra för att ytterligare öka kunskaperna om allemansrätten.

Angelika Bengtsson (SD)

Leonid Yurkovskiy (SD)

Runar Filper (SD)

Bo Broman (SD)

Jonas Andersson (SD)